

ADANA İLİ SAİMBEYLİ , TUFANBEYLİ ve DÜZİÇİ İLÇELERİ HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE

Türker EROĞLU(x)

Kültür bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı tarafından periyodik olarak yapılmakta olan folklor saha araştırmaları çerçevesinde, 13-22 Mart 1990 tarihlerinde bizim de içinde bulunduğumuzu 5 kişilik araştırma grubu (1) tarafından Adana halk kültürü saha araştırması yapılmıştır.

Özellikle Adana halk kültürü konusunda çalışan ilim adamı ve uzmanlara faydalı olacağı düşüncesiyle, söz konusu araştırmanın muhtevası hakkında kısa bir rapor sunmak işiyorum.

Araştırma müddeti içinde Karataş, Saimbeyli, Tufanbeyli, Kadirli ve Düziçi ilçelerinde folklorun çeşitli konularında araştırmalar yapılmıştır.

Karataş ilçesi Gökaya köyünde halk hekimliği, halk mutfağı ve evlenme geleneği konularında;

Saimbeyli ilçesi Beypınarı köyünde tekerleme, sayışmaca halk müziği, halk oyunları, halk mutfağı, doğum adetleri, el sanatları, halk hekimliği, halk veterinerliği ve halk edebiyatı konularında;

Aynı ilçenin Gedikliköyünde halk müziği, evlenme, doğum, ninni, halk mutfağı, el sanatları, siyirlik oyunlar konusunda;

Tufanbeyli ilçesine bağlı Bozgüney köyünde halk müziği, halk oyunları, halk mutfağı, evlenme, el sanatları, halk hekimliği, halk edebiyatı konularında;

Aynı ilçenin Evcı köyünde el sanatları, halk mutfağı, doum, evlenme, halk hekimliği, halk edebiyatı, halk müziği ve semahlar konusunda;

Kadirli ilçe merkezinde tespih yapımı ve el sanatları, Karatepe köyüne halk mutfağı, evlenme ve çocuk oyunları;

Düziçi ilçe merkezinde kaşık yapımı, halk hekimliği, Karacaoğlan köyünde el sanatları konularında çalışılmıştır.

Söz konusu saha araştırmalarında' görüşme tekniği kullanılmış, malzemeler ses ban6ı, video film, slayt ve fotoğrafla tespit edilmiştir.

10 gün müddetle yapılan bu çalışma Adana halk kültürünü tamamen yansıtacak ölçüde değildir. Ancak, sınırlı

imkanlarla yapılan bu ve benzeri çalışmaların Türk folkloruna katkılarının olacağı inancındayız.

Çukurova'dan dağlık böygeye doğru gidildikçe geçmişe dayalı folklorik malzemenin giderek çoğaldığı gözlenmiştir. Özellikle Saimbeyli ve Tufanbeyli ilçelerine bağlı köylerde folklorun hemen her dalında malzeme bulunacağı kanaatindeyiz.

Şimdi, yoğun olarak çalıştığımız bölgeler hakkında bilgi vermek istiyorum:

SAİMBEYLİ İLÇESİ

Bu ilçemizin Gedikli ve Beypınarı köylerined yaptığımız derleme çalışmalarından elde ettiğimiz bilgiler, bu ilçemizin diğer köylerinde de halk müziği, il sanatları, halk eidebiyatı, halk veterinerliği ve halk hekimliği konularında zengin malzeme bulunduğu hissini vermiştir Ayrıca yaygın olarak bir çok ef-sane bulunduğu tesbit edilmiştir

TUFANBEYLİ İLÇESİ

Gerek Saimbeyli, gerekse Tufanbeyli ilçesinde farklı kültür gruplarından (avşar, varsak gibi) oluşan köylerin bulunması yörenin folkloruna çeşitlilik ve zenginlik getirmiştir.

Tufanbeyli ilçesinde halk oyunları, el sanatları, halk müziği ve halk hekimliği konularında yoğun malzeme olduğu tespit edilmiştir.

Bozgüney köyündeki halk oyunları derleme çalışmasında köylülerin profesyonel ekip gibi uyumlu oyun oynamaları dik-kate değerdir. Oyunlar video film ile tespit edilmiştir.

Alevi vatandaşlarımızın yaşadığı Evcı köyünde, özellikle cem törenlerindeki semahlar va ağaç işlerikonuları, üzerinde durulmaya değer önemli kültür unsurlarıdır.

Evcı köyünde Kırklar Semahı ve İzmir Semahı video film ile tespit edilmiştir.

DÜZİÇİ İLÇESİ

Bu ilçemizde aşıklık geleneğinden el sanatlarına kadar bir çok konuda zengin malzeme bulunmakla birlikte, özellikle

(x) Erciyes Üniversitesi, İkt. İd. Bil. Fak. Nevşehir Turizm İşit. ve Otelcilik Yüksekokulu Öğretim Görevlisi (1) Araştırma grubu Türker Eroğlu , Alpaslan Santur, M. Emine Cingöz, Nihal kadioğlu ve Emine Gürlek isimli folklor araştırmacılarından oluşuyordu.

halk hekimliği konusu dikkat çekicidir.

Kendisinden derleme yaptığımız "Gelin Garı" lakaplı 81 yaşında, okuma yazma bilmeyen, ancak bir botanikçi kadar bitliler konusunda, bir tıp doktoru kadar hastalıklar konusunda bilgi sahibi olan, tam tabiriyle bir "halk hekimi" diyebileceğimiz Server KALE başlıbaşına bir folklor deryasıdır.

10 yataklı bir de hastanesi olan bu halk hekiminin kanserden damar sertliğine, kalp hastalıkları (okuma - üfleme olmadan) bitkilerden yaptığı ilaçlarla tedavi etmesi, bu sahada çalışanlara birkaç kitap dolusu mazeme olacaktır niteliktedir.

Kendisiyle detaylı olarak görüştüğümüz "Gelin Garı"nın kendisi gibi halk hekimi olan anne ve babasını çok küçük yaşlarda kaybetmiş olması, hekimliği onlardan öğrenmiş veya el almış olması ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.

Yaptığımız görüşmede folklorlarda sık rastladığımız "rüya" mtifinin bir örneğine rastlamış bulunmaktayız. Ancak Server Kale, anlatırsa tılsımının bozulacağı ve hekimliğini kaybedeceği korkusuyla rüyasını anlatmamıştır.

Bu halk hekiminin hastanesinde tedavi görmekte olan hastalarla yaptığımız görüşmede, hastalar bu kadının tedavisi sayesinde şifa bulduklarını bizzat ifade etmişlerdir.

81 yaşındaki halk hekimi bu dünyadan göçmeden , farmakologlar ile tıp doktorlarının, hatta ziraatçilerin mutlaka bu kadonla çalışmaları gerektiği inancındayız. Server Kale isimli halk hekimiyle bir çok hastalđı nasıl tedavi ettiği konusunda detaylı çalışma yapılmıştır. SONUÇ

Yukarıda 10 günlük araştırmanın muhtevası kısa bilgilerle sunulmaya çalışılmıştır.

Tebliğimizde özellikle Saimbeyli, Tufanbeyli ve Düziçi ilçelerinin halk kültürlerinden örnekler vermeyi planlamıştık. Ancak, sempozyumların derlemelerden elde edilen malzemenin aktarıldığı yerler olmadığı ve elde edilen malzemelerin çeşitli yayınlar halinde Türk folklorına kazandırılacağı, ayrıca bu malzemelerin Türk konusunda çalışan ilim adamı ve uzmanların istifadelerine sunulmak üzere Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı Folklor Arşivinde arşive edilmiş olması hususlarını gözönüne alarak derleme bilgilerini burada aktarmayı gerekli görmedik.

Tebliğimizi bu mşekilde sunmamızın diğer sebepleri de Őunlardır:

- hızlı kültür deęiŐmelerine sahne olan günümüz dünyasında halk kültürü ile ilgili derleme çalıŐmalarının acilen yapılması gerektiği hususunu bu çalıŐmalardan yola çıkarak gözler önüne sermek.

- Adana halk kültürü konusunda çalışanlara ve çalıŐacak olanlara bilgi vermek;
- Yukarıda sözünü ettiğimiz konularda ilgililerin dikkatini çekmektir.

Ayrıca, uzun yıllardan beri ülkemizde yapılan folklor çalıŐmalarının genellikle tasviri nitelikte olduğu bilinmektedir. Bir halk kültürü unsurunu derlemek, tespit etme muhakkak gereklidir. Ancak derlemeleri sr'atle yürütürken, bir taraftan da sentez çalıŐmalarına baŐlamak, bir nebze de olsa tasviri folklorculuğa son vererek derlenen malzemeyi tahlil etmeye, sentezlere varmaya ve hatta uygulamaya koyarak hayata geçirmeye yönelmemiz gereklidir.

Folklor unsurlarının fonksiyonlarını ortaya koyarak deęiŐmeleri gözlemek; yaptığımız tespit ve değerlendirmelerle milli kültüre ve dolayısıyla evrensel kültüre katkıda bulunmak folklorcuların asli görevidir. A yöresindeki evlenme geleneğini olduğu gibi anlatmak sahaya yeni birŐey getirmeyeceği gibi, böyle bir sempozyumda tebliğ konusu da olmamalıdır. Yalnızca, evlenme geleneğini aktarıp yorumlar, sentezler, karŐılaŐtırmalar yapmak böyle bir sempozyumun konusu olabilmektedir.

Yaptığımız araŐtırmadaki halk hekimliği ve semahlar konusuna dikkatlerinizi çekmek isterim:

Bir ilçede hastanesi olan bir halk hekimi - ki 81 yaŐına gelmiŐtir - ile daha 8 ay evvel derleme yapılıyor, yüzlerce hastalığı binlerce bitki kullanarak tedavi eden, Őimdiye kadar da hiçbir vatandaŐtan yanlıŐ tedavi gibi sebepler yüzünden tepki görmemiŐ bulunan bu halk hemiminden Türk farmakologlarının ve doktorlarının haberi yok. Ancak Türk adliyesinin haberi oluyor.

Geleneksel Türk kültürünü günümüze kadar getiren alevi soydaŐlarımızın hayatının vazgeçilmez parçası olan cem

ük - ki birçoğu siyasi maktala yızılmıştır - birkaç derleme ve araştırma çalışması dışında birşey yapılmamış.

Ayrıca bu köyümüzdeki semahlarla Aydın ve Antalya'da tesbit ettiğimiz semahlar arasında büyük farlar yoktur. Zeten Tokat'taki sıralı semahları dışında diğer semahlar birine benzemektedir.